

KADINLARIN ACİL KONTRASEPSİYON KONUSUNDA BİLGİ VE TUTUMLARI

Ümit KORUCUOĞLU, Aydan BİRİ, Nuray BOZKURT, Pınar ÖZCAN, Ercan YILMAZ, Bülent TIRAŞ

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, Ankara

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada reproduktif dönemdeki kadınların acil kontrasepsiyon konusundaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve bu konuya yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Planlama: Anket çalışması Ortam ve katılımcılar: Araştırma kapsamına Sağlık Bakanlığı Ankara İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı, Ankara il merkezinde yer alan iki AÇSAP ve Gazi Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran ve 15-49 yaş arasında olan 300 kadın alınmıştır.

Materyal ve Metod: Yüz yüze görüşme tekniği ile kadınların tanımlayıcı özelliklerini, halen kullandıkları yöntemi ve acil kontrasepsiyon konusunda bilgi ve tutumlarını sorgulayan bir anket uygulanmıştır.

Bulgular: Bir çift korunmasız ilişkiye girdikten sonra muhtemel gebeliği önlemek için yapılabilecek bir şeyler olduğunu söyleyenler 102 kişi olup (%41), o andan sonra hiçbir şey yapılamayacağını söyleyenler 46 kişi (%18.5) ve konu hakkında bilgisi olmayanlar 101 kişi (%40.6) olarak bulunmuştur. Katılımcıların 83'ü daha önce "ertesi gün hapi"ni duydıklarını belirtmişlerdir (%37.9). Daha önce bu tür bir yöntem ihtiyacı duyduğunu belirtenler 21 kişi (%7), daha önce "ertesi gün hapi" kullanmış olanlar ise 17 kişi (%5.7) olarak tespit edilmiştir.

Sonuç: Bu bulgular, incelediğimiz toplulukta acil kontrasepsiyon ihtiyacının mevcut olduğunu ancak yöntem hakkında yeterli bilginin olmadığını göstermiştir. Bu nedenle, acil kontrasepsiyon yöntemleri hakkında bilgilendirmenin yaygınlaştırılması gerektiğine ve bu önemli yöntemin kadınların kullanımına sunulması gerektiğine inanmaktayız.

Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği DERGİSİ, 2007; Cilt: 4 Sayı: 3 Sayfa: 195- 8

Anahtar kelimeler: acil kontrasepsiyon, ertesi gün hapi, kadınlar, reproduktif çağ

SUMMARY

Women's Level of Knowledge on and Attitude Towards Emergency Contraception

Objective: To evaluate reproductive age women's level of knowledge on and attitude towards emergency contraception. Design: Questionnaire study Setting and participants: 300 women between the ages of 15-49 who applied to two "Mother-Child Health Care and Family Planning Centers" in Ankara and to Gazi University Hospital Obstetrics and Gynecology Department outpatient clinics were enrolled into the study.

Materials-Methods: A questionnaire including questions about descriptive properties, current contraceptive use and level of knowledge on and attitude towards emergency contraception were applied to participants via face-to-face interviews.

Results: Among all participants, 102 women (41%) told that it was possible to prevent a probable pregnancy after unprotected sexual intercourse, 46 women told (18.5%) nothing could be done thereafter and 101 women (40.6%) had no idea about the subject. 83 women (37.9%) had already heard about morning-after pills. 21 women (7%) claimed they had previously needed such a method, and 17 women (5.7%) declared that they had used morning-after pills before.

Conclusion: These findings demonstrate that our population is in need of emergency contraception but lack enough knowledge. Thus, we think that education about emergency contraception should be rendered available for all women and women should be able to use this important way of contraception whenever they require.

Journal of Turkish Obstetric and Gynecology Society, 2007; Vol: 4 Issue: 3 Pages: 195- 8

Key words: emergency contraception, morning-after pill, reproductive age, women

Yazışma adresi: Dr. Ümit Korucuoğlu, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, Ankara

Tel.: (0312) 495 38 75 / e-mail: korucu23@yahoo.com /

Alındığı tarih: 03.07.2007, kabul tarihi: 03.07.2007

GİRİŞ

İstenmeyen gebelikler tüm dünyadaki kadınlar için önemli bir sağlık sorunu teşkil etmektedir ve reproduktif çağdaki kadınlar için istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde acil kontrasepsiyon önemli bir yer tutmaktadır⁽¹⁾. Acil kontrasepsiyonun koruyuculuğunun, etkinliğinin, yararlarının ve risklerinin özellikle etkin bir yöntemle korunmayan veya yetersiz korunan kadınlar tarafından bilinmesi gerekir.

Acil kontrasepsiyon, istenmeyen gebeliklerin engellenmesinde etkili bir yöntemdir⁽²⁾. Bu metodun ideal kullanımıyla istenmeyen gebelik oranı %74 oranında azaltılabilmektedir⁽³⁾. Türkiye’de kontrasepsiyon metodları içinde acil kontrasepsiyonun yeri henüz tam olarak bilinmemektedir. Gelişmiş toplumlara göre Türkiye’de modern kontrasepsiyon yöntemlerinin kullanım oranının düşük ve küretaj oranının yüksek olması⁽⁴⁾ göz önüne alındığında acil kontrasepsiyon da dahil olmak üzere kontrasepsiyon konusunda kadınların bilgi ve tutumunun bilinmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada 15-49 yaş arası, reproduktif dönemdeki kadınların ‘‘acil kontrasepsiyon’’ konusundaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve bu konuya yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METHOD

Araştırma kapsamına Sağlık Bakanlığı Ankara il Sağlık Müdürlüğü’ne bağlı, Ankara il merkezinde yer alan iki Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi (AÇSAP) ve Gazi Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniği’ne başvuran ve 15-49 yaş arasında olan 300 kadın alınmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile kadınların tanımlayıcı özelliklerini, halen kullandıkları kontraseptif yöntemi ve acil kontrasepsiyon konusunda bilgi ve tutumlarını sorgulayan bir anket uygulanmıştır. Araştırma 01 Şubat-31 Mart 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veriler, SPSS 10.0 bilgisayar programı ile analiz edilmiştir. İstatistik analiz ki-kare testi ile yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya dahil edilen kadınların yaş ortalaması 37.84±10.50 olup 141’i ilkokul mezunu (%47.2), 63’ü üniversite mezunu (%21.1), 54’ü lise mezunu (%18.1)

iken 10’u okur yazar değildi (%3.3).Görüşülen kadınlardan 11’i daha önce hiç gebe kalmamış (%4.3), 125’i en az bir en çok üç gebelik yaşamış (%67.8), 27 kadın dört kez (%10.5), 22 kadın 5 kez (%8.5) ve 23 kadın en az 6 kez (%9) gebe kalmışlardır .Görüşülen kadınlardan 154’ü daha önce hiç küretaj olmamışken (%70), 33’ü bir kez (% 15), 20’si iki kez (% 9.1), 11’i üç kez (% 5) ve 2 kişi daha fazla kez küretaj olduklarını belirtmişlerdir (%1).

Tablo 1: Görüşülen kadınların tanımlayıcı özellikleri Yaş (ortalama ± standart sapma)

Yaş (ortalama ± standart sapma)	37.84 ±10.50
Medeni durum	
Evli	274 (% 91.6)
Bekar	10 (% 3.3)
Dul/Boşanmış	14 (% 4.7)
Öğrenim durumu	
Okuryazar değil	10 (% 3.3)
Okur yazar	9 (% 3.0)
İlkokul	141 (% 47.2)
Ortaokul	22 (% 7.4)
Lise	54 (% 18.1)
Üniversite	63 (% 21.1)
Sosyal Güvence	
Var	226(% 81.9)
Yok	50 (% 18.1)

Katılanlardan 162’si (%59.1) halen bir kontrasepsiyon yöntemi kullanmaktayken 112’si (%40.9) herhangi bir yöntem kullanmamaktadır. En sık kullanılan yöntemler sırasıyla kondom (n=61, %44.2), oral kontraseptifler (n=36, %26.1) ve rahim içi araçlardır (n=23, %16.7). Görüşülen kadınlardan yalnız 51’i son bir yıl içinde aile planlaması danışmanlığı aldığını belirtmiş olup (%19.3) bunların hepsi bu danışmanlık sırasında acil kontrasepsiyon hakkında bilgi aldıklarını vurgulamışlardır.

Bir çift korunmasız ilişkiye girdikten sonra muhtemel gebeliği önlemek için yapılabilecek bir şeyler olduğunu söyleyenler 102 kişi olup (%41), o andan sonra hiçbir şey yapılamayacağını söyleyenler 46 kişi (%18.5) ve konu hakkında bilgisi olmayanlar 101 kişi (%40.6) olarak bulunmuştur. Katılımcıların 83’ü daha önce ‘‘ertesi gün hapını’’ duyduklarını belirtmişlerdir (%37.9). Daha önce bu tür bir yöntem ihtiyacı duyduğunu belirtenler 21 kişi (%7), daha önce ‘‘ertesi gün hapi’’ kullanmış olanlar ise 17 kişi (%5.7) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların %66.9’u ahlaki açıdan ve %71’i dini açıdan bu tip bir uygulamayı doğru

bulduklarını belirtmişlerdir. Kadınların % 41.3'ü Türkiye'de bu tür ilaçların mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Böyle bir yönteme ihtiyaç duyulması halinde kullanabileceğini belirtenler % 77, kullanmayacağını belirtenler ise % 23 olarak bulunmuştur.

TARTIŞMA

Korunmasız cinsel ilişki sonrası oluşan istenmeyen gebeliklerin çoğu terapötik küretajla sonlandırılmaktadır. Terapötik küretaj invaziv bir girişim olmasının yanı sıra kanama, sepsis ve uterin perforasyon gibi ciddi komplikasyonlarla sonuçlanabilir. Bu nedenle, kontrasepsiyon yöntemlerinin seçilmesi ve uygulanması konusunda kadınların eğitilmesi ve bilgilendirilmesi kadın ve toplum sağlığı için önemlidir. Evli olan ya da olmayan, reproduktif çağda olup gebelik istemeyen tüm kadınlar için kontrasepsiyon önemli ve gereklidir. Katılımcıların % 27.9'unun üçten fazla gebeliği olduğu, % 40.9'unun güncel olarak herhangi bir kontrasepsiyon yöntemi kullanmadığı ve % 10'unun son beş yıl içinde en az bir istenmeyen gebelik yaşadığı göz önüne alınırsa konunun önemi açıktır.

Amerika'da yılda tahminen 3.5 milyon istenmeyen gebelik oluşmaktadır ve bunların 1.7 milyonu kontraseptif başarısızlığından kaynaklanmaktadır⁽¹⁾. Bu kadar yüksek kontraseptif başarısızlık sayılarının olması ve sadece Amerika'da değil tüm dünyada istenmeyen gebelik oranlarının son derece yüksek olması acil kontrasepsiyonun önemli ancak gerektiğinden az kullanılan bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Acil kontrasepsiyon istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde ucuz ve yeteri derecede etkili bir yöntemdir ve istenmeyen gebeliklerden dolayı kadınlarda oluşabilecek emosyonel ve fiziksel travmayı da azaltır⁽⁵⁾.

Korunmasız cinsel ilişki sonrası istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde acil kontrasepsiyon yöntemlerinin bilinmesi ve doğru ve efektif bir şekilde uygulanması da büyük önem taşımaktadır. Yüksek doz dietilstilbesterol (25-50 mg/gün) veya etinil estradiol uygulanmasının implantasyonu engellediği ilk olarak Morris ve van Wageningen tarafından 1960 yılında bulunmuştur⁽⁶⁾. Ancak çok geçmeden bu kadar yüksek doz estrogenin çok ciddi gastrointestinal yan etkilere yol açtığı görülmüştür. Bunun üzerine Prof. Dr. Albert

Yuzpe tarafından tarif edilen metod, korunmasız cinsel ilişkiyi takiben ilk 72 saat içinde, 12 saat arayla 100 µg etinil östradiol ve 1 mg norgestrel veya 100 µg etinil östradiol ve 0.5 mg levonorgestrel alınmasını içermektedir⁽³⁾. Yıllarca etkin bir şekilde kullanılan bu metodun geliştirilmesi ve modifikasyona uğraması sonucu günümüzde acil kontrasepsiyon yöntemi olarak en sık kombine ya da yalnızca progesteron içeren preparatlar kullanılmakta olup, etkili, güvenli ve daha az yan etkiye sahiptirlerdir⁽⁷⁾. Kombine form 4 tableten oluşup her tablet 50 µg etinil estradiol ve 0.25 mg levonorgestrel içerir (Preven). 12 saat arayla alınacak ikişer tablet implantasyonu etkin olarak önlemektedir. Son olarak kullanıma giren yöntem ise 0.75 mg "levonorgestrel" in 12 saat arayla iki kez uygulanmasını içermekte olup (Norlevo) bu yöntem kombine oral kontraseptiflere göre hem daha başarılıdır hem de yan etkileri daha azdır⁽⁸⁾. Diğer bir acil kontrasepsiyon yöntemi olan bakırlı rahim içi araç yerleştirilmesi kullanıldığında başarısızlık oranları %0.1 kadar düşük olmakla birlikte⁽⁹⁾, bu yöntemin seçiminde titiz davranılmalıdır ve multipl partneri olan bayanlarda, pelvik inflamatuvar hastalık şüphesi olanlarda tercih edilmemelidir.

Acil kontrasepsiyon konusundaki en önemli sıkıntı çoğu kadının korunmasız cinsel ilişki sonrasında gebeliği önleyebilecek bir yöntemin varlığından haberi olmamasıdır. Ancak konu hakkında çalışmalar tüm dünyada devam etmektedir ve acil kontrasepsiyon kullanımını giderek artırmaktayken istenmeyen gebelik oranları azalmaktadır. Amerika'da 1994 yılında acil kontrasepsiyon hakkında kadınların % 61'i, erkeklerin % 45'i bilgi sahibi iken, bu oran 1998 yılında % 66 ve % 51'e yükselmiştir⁽¹⁰⁾.

Acil kontrasepsiyonun kullanımını kısıtlayan bir diğer etken, yöntemin bazı toplumlar ve kadınlar tarafından, ahlaki ve dini açıdan uygun görülmemesidir. Kontrasepsiyon yönteminin seçimi ve kullanımında kültürel, dinsel ve töresel faktörler önemli yer tutmaktadır. Acil kontrasepsiyon yöntemini ahlaki ve dini açıdan uygun görmeyen toplumlarda kullanım oranı azalabilir. Jamaika'da yapılan bir çalışmada acil kontrasepsiyon konusundaki bilgi düzeyi dinsel gruplara üye kişilerde daha düşük bulunmuştur⁽¹¹⁾. Ancak, bunun yanı sıra, Gana'da yapılan bir başka çalışmada ise katılımcıların dini inançlarının acil kontrasepsiyon kullanmalarını etkilemediği bulunmuştur⁽¹²⁾. Bizim çalışmamızda katılımcıların % 70'i acil kontrasepsiyon yöntemlerinin kullanımını ahlaki ve dini açıdan uygun

bulmuştur.

Bu çalışma, acil kontrasepsiyon yöntemlerine ülkemiz kadınlarının yaklaşımı ve konu hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek için yapılmıştır. Sonuçlar çarpıcıdır. Katılımcıların yalnız % 41'i korunmasız bir cinsel ilişkiden sonra muhtemel bir gebeliğin önlenmesinin mümkün olduğunu bilmektedirler. Çalışmaya katılan kadınların % 37.9'u daha önce "ertesı gün hapı"nı duymuş ve yalnız % 5.7'si bu tür bir metod kullanmışlardır. İhtiyaç duydukları durumda, kadınların % 77'si böyle bir yönteme sıcak bakacaklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular, incelediğimiz toplulukta acil kontrasepsiyon ihtiyacının mevcut olduğunu ancak yöntem hakkında yeterli bilginin olmadığını göstermiştir. Bu nedenle, acil kontrasepsiyon yöntemleri hakkında bilgilendirmenin yaygınlaştırılması gerektiğine ve bu önemli yöntemin kadınların kullanımına sunulması gerektiğine inanmaktayız.

KAYNAKLAR

1. Chiou VM, Shrier LA, Emans SJ: Emergency postcoital contraception. J Pediatr Adolesc Gynecol 1998; 11 :61.
2. Women's Experiences with Emergency Contraception in an Internal Medicine Practice. J Womens Health (Larchmt). 2006; 15: 1080-9.
3. Trussell J, Ellertson C, Stewart F: The effectiveness of the Yuzpe regimen of emergency contraception. Fam Plan Perspect 1996; 28: 58.
4. Hacettepe University Population Research Institute: Turkey's Population and Health Research Ankara, Turkey, 2003
5. Emergency postcoital contraception. J Pediatr Adolesc Gynecol. 1998 May;11(2):61-72. Review. Erratum in: J Pediatr Adolesc Gynecol 1998; 11: 164.
6. Morris JM, van Wagenen G. Compounds interfering with ovum implantation and development III. The role of estrogens. Am J Obstet Gynecol 96: 804; 1966.
7. Emergency contraception in Wisconsin: a review. WMJ. 2006; 105: 40 -4.
8. Task Force on Postovulatory Methods of Fertility Regulation. Randomised controlled trial of levonorgestrel versus the Yuzpe regimen of combined oral contraceptives for emergency contraception. Lancet 1998; 352; 428.
9. Haspels AA. Emergency contraception: a review. Contraception 1994; 50; 101.
10. Are we making progress with emergency contraception? Recent findings on American adults and health professionals. J Am Med Womens Assoc. 1998; 53 (5 Suppl 2): 242- 6.
11. Sorhaindo A, Becker D, Fletcher H, et al: Emergency contraception among university students in Kingston, Jamaica: a survey of knowledge, attitudes and practices. Contraception 2002; 66: 261.
12. Baiden F, Awini E, Clerk C: Perception of university students in Ghana about emergency contraception. Contraception 2002; 66: 23.